

1. АБЕТКА ЮНОГО СПОЖИВАЧА

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ 1 КЛАСУ

1.1. Програма та календарно-тематичне планування (17 год на рік)

1.1.1. Програма

К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1	<p><i>Вступ</i></p> <p>Хто такі споживачі. Що таке споживання</p>	<p>Учень:</p> <p><i>називає</i> споживачів: членів родини, однокласників, сусідів; <i>розуміє</i>, хто такі споживачі; <i>наводить приклади</i> життєвих ситуацій, які ілюструють споживання; <i>робить висновок</i> про те, що споживачами є всі люди без винятку</p>
3	<p>Тема 1. Потреби споживачів</p> <p>Безмежність потреб. Види потреб: базові, матеріальні та нематеріальні, першочергові та другорядні, індивідуальні, родинні, колективні. Світ бажань і можливостей. <i>Практична робота №1.</i> Дидактична гра «Хочу і можу»</p>	<p>Учень:</p> <p><i>має уявлення</i>, що таке потреби; <i>розуміє</i>, що потреби безмежні і постійно змінюються; <i>розпізнає</i> види потреб; <i>наводить приклади</i> різних видів потреб; <i>робить висновок</i>, що потреби — це усвідомлена необхідність у будь-чому</p>
5	<p>Тема 2. Товари та їх різноманітність</p> <p>Продовольчі і промислові товари. Продовольчі товари (продукти харчування): їх значення, умови зберігання. Промислові товари (товари особистої гігієни, одяг, взуття, шкільне приладдя); їх значення, умови зберігання. <i>Практична робота №2.</i> Ситуативна вправа «Мій портфель».</p> <p>Безпека товарів. Правила безпечного користування отруйними, шкідливими, легкозаймистими, колючими й іншими товарами</p>	<p>Учень:</p> <p><i>має уявлення</i>, що таке товар; <i>називає</i> різні види товарів; <i>наводить приклади</i> продовольчих і промислових товарів; <i>дотримується правил безпеки</i> під час користування отруйними, шкідливими, легкозаймистими, колючими та іншими товарами; <i>робить висновок</i> про те, що існують різні види товарів для задоволення різноманітних потреб</p>
4	<p>Тема 3. Послуги та їх різновиди</p> <p>Побутові, транспортні, медичні послуги, послуги освіти, культури і спорту, пошти, зв'язку. <i>Практична робота №3.</i> Встановлення відмінностей між товарами і послугами. <i>Практична робота №4.</i> Ознайомлення з послугами, якими користується моя сім'я</p>	<p>Учень:</p> <p><i>має уявлення</i>, що таке послуга; <i>розпізнає</i> різні види послуг; <i>наводить приклади</i> послуг, якими доводилося користуватися; <i>встановлює відмінності</i> між товарами й послугами; <i>усвідомлює значення</i> термінів «товар» і «послуга»; <i>робить висновок</i> про значення послуг у житті людини</p>

К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
3	<p>Тема 4. Хто виробляє товари і послуги</p> <p>Загальне ознайомлення з різними професіями.</p> <p><i>Практична робота №5.</i> Імітаційна вправа «Моя майбутня професія».</p> <p>Екскурсія на підприємство чи в установу (за вибором учителя)</p>	<p>Учень:</p> <p><i>називає</i> професії, пов'язані з виробництвом товарів і наданням послуг; <i>має уявлення</i>, хто такий виробник, продавець, той, хто надає послуги; <i>розпізнає</i> представників різних професій за їхніми характерними ознаками; <i>називає</i> характерні ознаки різних професій; <i>спостерігає, помічає і співвідносить</i> під час екскурсії почуте і побачене з вивченим матеріалом; <i>робить висновок</i> про значення різних професій, пов'язаних з виробництвом товарів і наданням послуг</p>
1	Повторення, узагальнення	

1.1.2. Календарно-тематичне планування

№ уроку	Дата проведення уроку	Тема уроку	Примітки
1		<p><i>Вступ</i></p> <p>Хто такі споживачі. Що таке споживання</p>	
2 3 4		<p>Тема 1. Потреби споживачів</p> <p>Безмежність потреб. Види потреб: базові, матеріальні та нематеріальні, першочергові та другорядні, індивідуальні, родинні, колективні.</p> <p><i>Практична робота №1.</i> Дидактична гра «Хочу і можу»</p>	
5 6 7 8 9		<p>Тема 2. Товари та їх різноманітність</p> <p>Поняття «товар». Продовольчі і промислові товари.</p> <p>Продовольчі товари (продукти харчування): їх значення, умови зберігання.</p> <p>Промислові товари (товари особистої гігієни, одяг, взуття, шкільне приладдя): їх значення, умови зберігання.</p> <p><i>Практична робота №2.</i> Ситуативна вправа «Мій портфель».</p> <p>Безпека товарів. Правила безпечного користування отруйними, шкідливими, легкозаймистими, колючими й іншими товарами</p>	
10 11 12		<p>Тема 3. Послуги та їх різновиди</p> <p>Поняття «послуга». Побутові, транспортні, медичні послуги, послуги освіти, культури і спорту, пошти, зв'язку.</p> <p><i>Практична робота №3.</i> «Встановлення відмінностей між товарами й послугами».</p> <p><i>Практична робота №4.</i> Ознайомлення з послугами, якими користується моя сім'я</p>	
13 14 15 16		<p>Тема 4. Хто виробляє товари і послуги</p> <p>Загальне ознайомлення з різними професіями. Професії, пов'язані з виробництвом товарів і наданням послуг.</p> <p><i>Практична робота №5.</i> Імітаційна вправа «Моя майбутня професія».</p> <p>Екскурсія на підприємство чи в установу (за вибором учителя)</p>	
17		Повторення, узагальнення	

1.2. Навчально-методичний посібник. 1 клас

Вступ

Після опрацювання цього курсу учні будуть:

- *знати*, чого вчить новий курс «Абетка юного споживача»;
- *розуміти*, хто такі споживачі та що таке споживання;
- *наводити приклади* життєвих ситуацій, які ілюструють споживання;
- *робити висновки* про те, що споживачами є всі люди без винятку;
- *розвивати* власне мовлення;
- *збагачувати* словниковий запас;
- *уміти аналізувати* й робити висновки.

Основні поняття: споживач, споживання.

Обладнання: предметні малюнки.

БАЗОВА ІНФОРМАЦІЯ

1. Гра «Складіть слово» (на дошці розкидані букви: *ч, о, ж, и, а, с, в, п*).

Правила гри: із запропонованих букв скласти слова (*сова, чиж, споживач, сич, час*).

2. Обговорення життєвих ситуацій, які ілюструють процес споживання і сприяють осмисленню поняття «споживач» (учні пригадують поїздки, екскурсії, відпочинок на морі, відвідування магазину, перукарні тощо).

3. *Бесіда* вчителя, під час якої вводяться поняття: «споживач», «споживання».

Словничок

Споживач — той, хто щось купує або отримує послугу.

Споживання — процес купівлі або отримання послуг.

Запитання та завдання для обговорення

1. Розгляньте малюнки й виберіть ті, що відображають процес споживання (учениця пише в зошиті, хлопчик купує морозиво, бабуся плете, мамі лікують зуби...). Поясніть, чому, на вашу думку, не всі малюнки відображають процес споживання.

2. Чи можна не бути споживачем?

3. У яких ситуаціях людина є споживачем?

4. Учні роблять висновок про те, що всі люди є споживачами.

ТЕМА 1. ПОТРЕБИ СПОЖИВАЧІВ

Після опрацювання цієї теми учні будуть:

- *мати уявлення*, що таке потреби;
- *розуміти*, що потреби безмежні, а можливості їх задоволення — обмежені;
- *уміти* співвідносити бажання та можливості;
- *розрізняти* види потреб;
- *наводити приклади* різних видів потреб: базові, матеріальні та нематеріальні, першочергові та другорядні, індивідуальні, родинні, колективні;
- *уміти визначати* черговість задоволення потреб.

Основні поняття: базові; матеріальні та нематеріальні, першочергові та другорядні; індивідуальні; родинні та колективні потреби.

Обладнання: ілюстрації до казок; набір малюнків до завдань; сигнальні картки.

1. Робота з ілюстраціями до казок «Золота рибка», «Рукавичка», «Колобок», «Попелюшка», під час якої учні визначають, у чому відчували потребу герої цих казок.

Учитель підводить учнів до розуміння поняття «потреба» як необхідність у чомусь.

Словничок

Базові потреби — потреби у їжі, одязі, житлі.

2. Практична робота №1. **Дидактична гра «Хочу і можу».**

Інструкції щодо виконання практичної роботи

Запропонувати учням уявити, що у них є чарівна паличка, яка може виконати будь-яке бажання. За визначений час учні мають намалювати те, що вони хотіли б отримати. Під час обговорення вчитель підводить учнів до висновку, що потреби у людей безмежні, а можливості їх задоволення — обмежені.

3. Гра «Ланцюжок». Учні по черзі називають слово на означення потреби, яке починається з літери, що була останньою в попередньому слові (*житло — освіта — альбом — м'яч — черешня...*). Ускладнюючи гру, вчитель пропонує учням встановити різницю між названими потребами та об'єднати їх у групи за ступенем важливості (першочергові та другорядні).

4. Використовуючи попередню гру, вчитель ознайомлює учнів з поділом потреб на матеріальні та нематеріальні (спортивні, оздоровчі, культурні).

5. Проблемне завдання. Виберіть із запропонованих індивідуальні (мої) та колективні (сім'ї, класу) потреби. (На дошці вивішені малюнки із зображенням іграшок, книжок, овочів, фруктів, житла, стадіону, школи, зубної пасти, гри в футбол, міліціонера, карети швидкої допомоги, маяка).

Запитання та завдання для обговорення

1. Закінчіть речення: «Потреби — це...».
2. Чому ми не можемо мати все, що забажаємо?
3. Про які потреби пташенят ідеться у вірші?

Дев'ять сірих шпаченят
У однім гнізді сидять.
А шпачиха все літає,
Бо про діток добре дбає.
Кому кашки, кому юшки,
Кому чорні капелюшки,
Кому чисту сорочину,
Кому посмішку шпачину.
(*Потреби в їжі, одязі...*).

4. Чи є названі вище потреби базовими?
5. Виберіть з поданих першочергові та другорядні потреби: комп'ютер, хліб, велосипед, черевика...
6. Назвіть індивідуальні потреби.
7. Наведіть приклади колективних потреб.
8. За допомогою сигнальних карток учні мають об'єднати названі вчителем потреби у дві групи: матеріальні (червоного кольору) та нематеріальні (синього).

ТЕМА 2. ТОВАРИ ТА ЇХ РІЗНОМАНІТНІСТЬ

Після опрацювання цієї теми учні будуть:

- *мати уявлення* про товар;
- *називати* різні види товарів;
- *наводити приклади* продовольчих і промислових товарів;
- *знати* правила безпеки під час користування отруйними, легкозаймистими, колючими товарами й усвідомлювати, які саме товари не можна купувати дітям;
- *володіти* навичками використання товару за призначенням;
- *уміти робити висновки* про те, що різні товари призначені для задоволення різноманітних потреб.

Основні поняття: товар, продовольчі та промислові товари.

Обладнання: набір малюнків із зображенням товарів; сигнальні картки; портфель.

БАЗОВА ІНФОРМАЦІЯ

1. *Бесіда.* Учитель пропонує учням назвати все, що їх оточує (парти, підручники, сонячне світло, повітря, дошка тощо), та вибрати з названого те, що продається і купується. Потім він підводить учнів до визначення поняття «товар».

Словничок

Товар — це предмети чи речі, створені людиною для задоволення потреб, які можна продати і купити (їжа, одяг, взуття, автомобілі, будинки, підручники, праска, телевізор тощо).

Одиниці вимірювання деяких товарів:

морозиво	штуки, грами;
портфель	штуки;
картопля	кілограми;
шкарпетки	пари;
тканина	метри;
молоко	літри.

2. За завданням учителя учні мають пригадати базові потреби і назвати (намалювати) товари, які можуть їх задовольнити. Серед них слід виділити продовольчі товари — продукти харчування та промислові товари — одяг, шкільне приладдя, товари особистої гігієни.

3. Учитель пропонує учням розглянути малюнки із зображенням різноманітних товарів і виокремити промислові товари і продукти харчування.

Після цього проводиться бесіда про важливість якісних (придатних для використання за призначенням) продуктів харчування та промислових товарів і про умови їх зберігання.

4. *Гра «Так чи ні?».*

Всі котлети та млинці
Треба класти в шафу...(ні). А куди?
А годинник і мобільник
Треба класти в холодильник...(ні). А куди?
Знає кожен, знає всяк —
Книжки — на полицю...(так).
Вафлі, торт та ескімо

До портфеля кладемо...(ні). А куди?
Тримають люди в кожному місті
Речі на своєму місці.
Ви про це не забувайте —
Там, де треба, зберігайте.
Дорослі люди і малеча,
На місці зберігайте речі —
Складайте їх, не розкидайте,
Про чистоту й порядок дбайте.

5. Практична робота №2. Ситуативна вправа «Мій портфель».

Інструкції щодо виконання практичної роботи

Учитель пропонує кожному зазирнути до свого портфеля і перелічити речі, які там знаходяться. Потім учні мають визначити потреби, які задовольняють названі речі (товари).

6. Бесіда про безпеку товарів і правила безпечного користування отруйними, легкозаймистими, колючими предметами й речами, а також про те, які товари не можна купувати дітям (тютюнові, алкогольні, лікарські вироби).

Правила безпечного користування предметами й речами

- Приймай ліки лише за призначенням лікаря та під контролем дорослих.
- Уживай лише якісну їжу.
- Не пий рідину з невідомих пляшок і банок невідомого походження.
- Користуйся електричними приладами лише під наглядом дорослих, не забувай вимикати їх. Під час користування електричними приладами руки мають бути сухими.
- Будь уважним, користуючись голкою, пилкою, цвяхами. Не бери інструменти без дозволу дорослих.

Запитання та завдання для обговорення

1. Закінчіть речення: «Товар — це...».
2. Наведіть приклади продуктів харчування та промислових товарів.
3. Якими товарами особистої гігієни ви користуєтесь?
4. Чому продукти харчування треба зберігати в особливих умовах?
5. Які умови зберігання продуктів харчування?
6. Які промислові товари потребують особливих умов зберігання і чому?
7. Назвіть правила безпечного користування товарами.

ТЕМА 3. ПОСЛУГИ ТА ЇХ РІЗНОВИДИ

Після опрацювання цієї теми учні будуть:

- *мати уявлення* про послугу;
- *розпізнавати* різні види послуг;
- *наводити приклади* послуг, якими їм доводилося користуватися;
- *встановлювати* відмінності між товарами і послугами;
- *усвідомлювати* значення термінів «товари» і «послуги»;
- *уміти робити висновки* щодо значення послуг у житті людини.

Основні поняття: послуга; побутові, транспортні, медичні послуги; послуги освіти, культури і спорту, пошти і зв'язку.

Обладнання: набір малюнків із зображенням послуг, сигнальні картки.

БАЗОВА ІНФОРМАЦІЯ

1. Проблемне запитання: чи тільки товарами люди задовольняють свої потреби? Як ми можемо задовольнити потребу в лікуванні? (*Звернутися до лікаря, купити ліки і виконати поради лікаря.*) Придбати ліки — це купити товар, а дії лікаря — це послуга.

Словничок

Послуга — це дії іншої людини, які задовольняють потреби споживача. Часто за послуги потрібно сплачувати гроші (медичне обслуговування, перукарські послуги, послуги пошти, зв'язку тощо).

2. Учитель пропонує учням розглянути малюнки із зображенням різноманітних послуг і назвати їх.

Бесіда.

— Якими з названих послуг ви користувалися найближчим часом?

— Об'єднайте ці послуги у групи (медичні, побутові, транспортні, освітні, спортивні).

— Які послуги ви можете отримати у школі?

3. *Ситуативна вправа «Допомога товаришу».* До класу заходить брудний, розпатланий, з дірками на штанях і черевиках учень. Учитель пропонує учням допомогти товаришу, порадивши йому, які слід придбати товари і які отримати послуги, щоб мати охайний вигляд.

Товари: нові штани, нове взуття.

Послуги: підстригтися, здати одяг у хімчистку чи до пральні.

— У чому різниця між товарами і послугами? (*Товар — це предмет, річ, до якої можна доторкнутися, а послуга — це дія, яку виконує певний спеціаліст.*)

4. *Гра «Четверте — зайве».* Учні мають визначити послугу, яка не належить до певного виду послуг. На дошці розташовані малюнки предметів, по 4 в кожному ряду, серед яких треба знайти один невідповідний.

1 ряд: літак, зошит, тролейбус, автомобіль.

2 ряд: телефон, поштова листівка, телеграма, автобус.

3 ряд: актор, спортсмен, мобільний телефон, клоун.

5. Практична робота №3. **Встановлення відмінностей між товарами і послугами.**

Інструкції щодо виконання практичної роботи

Учитель об'єднує учнів у дві групи, одна з яких має продемонструвати послуги перукаря, а друга — лікаря.

Учні мають вибрати з наявних на вчительському столі речей і предметів ті, що потрібні для надання вказаних послуг: *шампунь, мило, фен, гребінець; бинт, лейкопластир, термометр, вата* тощо. (Можна використати дитячі ігрові набори «Айболить», «Юний перукар».) Під час виконання роботи вчитель підводить дітей до висновку, що для виконання послуг (дії) вони використовують певні предмети і речі, які можуть бути товарами (пропонує учням пригадати, чи купували вони разом з батьками деякі зі згаданих товарів).

Загальний висновок, який мають зробити учні під час цієї практичної роботи, — чим товар відрізняється від послуги.

6. Практична робота №4. **Ознайомлення з послугами, якими користується моя сім'я.**

Інструкції щодо виконання практичної роботи

Учні отримують випереджувальне завдання дізнатися про послуги, якими користувалися члени їхньої сім'ї. Проводиться імітуюча гра, у процесі якої учні розпізнають послуги за діями.

Запитання та завдання для обговорення

1. Учитель роздає учням заготовлені картки з переліком товарів і послуг (наприклад: хліб, автомобіль, пенал, прання, навчання водіння, лялька, навчання гри на музичних інструментах, молоко, морозиво, лікування зубів) і пропонує позначити їх (товари й послуги) різними кольорами.

2. Назвіть основні види послуг.

3. Розкажіть про значення послуг у житті людини.

ТЕМА 4. ХТО ВИРОБЛЯЄ ТОВАРИ І ПОСЛУГИ

Після опрацювання цієї теми учні будуть:

- *називати* професії, пов'язані з виробництвом товарів і наданням послуг;
- *мати уявлення* про виробника, продавця, того, хто надає послуги;
- *розпізнавати* представників різних професій за їхніми характерними ознаками;
- *відтворювати* характерні ознаки різних професій;
- *спостерігати, помічати і співвідносити* почуте і побачене під час екскурсії з вивченим матеріалом;
- *уміти робити висновки* щодо значення різних професій, пов'язаних з виробництвом товарів і наданням послуг.

Основні поняття: виробник, виробництво товарів; той, хто надає послуги; професія.

Обладнання: набір малюнків із зображенням товарів, що виробляються, і послуг, які надаються представниками різних професій; сигнальні картки.

БАЗОВА ІНФОРМАЦІЯ

1. *Бесіда* «Світ професій батьків». Учні називають професії своїх батьків, учитель записує їх на дошці, демонструючи різноманітність і важливість кожної названої професії (вводиться поняття «професія»).

2. Проблемне запитання: чим відрізняються професії одна від одної? Назвіть характерні ознаки різних професій.

3. Учитель, спираючись на знання учнів про товари й послуги, запитує, звідки вони беруться (товари й послуги) та хто їх створює. Таким чином учні ознайомлюються з поняттями «виробник», «виробництво товарів».

4. Практична робота №5. **Імітаційна вправа «Моя майбутня професія».**

Інструкції щодо виконання практичної роботи

Під час виконання вправи учні можуть використовувати спецодяг, інструменти, знаряддя праці; декламувати вірші, співати пісні, загадувати загадки про обрані ними професії.

5. Екскурсія на підприємство чи в установу з метою ознайомлення з процесом виробництва товарів або надання послуг та знайомство з представниками відповідних професій.

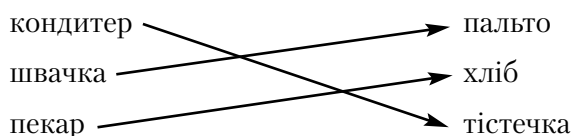
Запитання та завдання для обговорення

1. Гра «Визначте професію».

- Хто продає квитки у касі? (*Касир.*)
- Хто обслуговує нас у кафе? (*Офіціант.*)
- Хто лікує наші зуби? (*Лікар-стоматолог.*)

2. Вправа «Встановіть відповідність».

Учитель роздає заготовлені картки з переліком професій і виготовлених товарів та пропонує стрілочками встановити між ними залежність. Наприклад:

3. Завдання для роботи в групах. Намалювати предмети (на вибір учнів кожної групи), якими користуються: перукар, лікар, учитель, кухар, футболіст.

ПІДСУМКОВИЙ УРОК

Після актуалізації знань з тем курсу «Абетка юного споживача» учні зможуть:

- *назвати* споживачів і виробників та дати визначення понять: «споживання», «потреби», «товар», «послуги»;
- *навести приклади* життєвих ситуацій, які ілюструють споживання, різні види потреб і способи їх задоволення;
- *зробити висновок* про те, що споживачами є всі люди без винятку, а їхні потреби — безмежні й постійно змінюються;
- *усвідомити* значення товарів і послуг у житті людини;
- *визначати* характерні ознаки різних професій.

Основні поняття: споживачі, виробники, споживання, потреби, товар, послуги, професія.

Обладнання: набір малюнків із зображенням товарів і тих, хто надає послуги — представників різних професій; сигнальні картки.

БАЗОВА ІНФОРМАЦІЯ

1. Гра «Пригоди на безлюдному острові».

Учні об'єднуються у групи по 4-5 осіб. Учитель пропонує дітям уявити, що після корабельної аварії вони потрапили на безлюдний острів. У них немає одягу, їжі, житла та інших необхідних речей. Біля берега вони знаходять закорковану пляшку, відкривши яку, випускають Джина. Джин може виконати лише 5 бажань. Учням кожної групи потрібно за 5 хвилин порадитись і на аркуші паперу намалювати свої першочергові потреби, без яких не можна обійтись на цьому острові. Наприкінці гри кожна група демонструє свій малюнок класу та обговорює свої потреби.

2. *Бесіда*. Учитель пропонує учням проілюструвати прикладами такі твердження: «потреби — безмежні», «потреби постійно змінюються».

3. *Гра «Відгадай загадку»*.

Чобіток і рукавичка,
І серветка, і спідничка,
І газета, і машина —
Це (*товар*), що купує людина.

* * *

Цей завзятий фахівець
Пропонує нам товари:
І газети, і журнали,
Книги, зошити, пенали.
Це, звичайно ж, ... (*продавець*).

* * *

М'ясо, риба, молоко,
Овочі і фрукти
Ви придбаєте в крамниці
«Харчові ... (*продукти*)».

* * *

Хто розносить нам листи,
Телеграми і газети?
Ой, важка у нього ноша!
Діти, хто він? (*Листоноша.*)

* * *

Носом пару я пускаю,
Всіх запрошую до чаю. (*Чайник.*)

* * *

Спить на ліжку біла сплюшка,
В неї аж чотири вушка.
Всі цю сплюшку звуть ... (*подушка*).

4. Робота у групах. *Гра «Відгадай професію»*.

На дошці та на столі вчителя розміщені предмети й малюнки на позначення товарів і послуг. Діти мають уважно розглянути їх і назвати професію людини, якій вони можуть належати.

Приклад

Перша група: вата, бинт, шприц — медична сестра або лікар.

Друга група: дріжджі, борошно, сито — пекар.

Третя група: гребінець, ножиці, дзеркало — перукар.

Четверта група: цвяхи, молоток, дошки — столяр.

Після цього учням пропонується визначити, представники яких із названих професій виробляють товар, а яких — надають послуги.